

ВТОР ПЕРИОДИЧЕН ИЗВЕШТАЈ
20 април - 11 мај 2016

13 мај 2016

I. КРАТОК ОСВРТ

- Коалицијата на Внатрешната македонска револуционерна организација – Демократска партија за македонско национално единство и две вонпарламентарни партии поднесоа кандидатски листи за учество на овие избори. Останатите три партии, потписнички на Договорот од Пржино, повикуваат на одложување на изборите.
- Политичката атмосфера во земјата останува тензична. Додека опозицијата и некои граѓански организации бараат одложување на изборите и повикуваат на поголема вклученост на меѓународната заедница во решавањето на кризата, контра-демонстрации повикуваат на одржување на изборите на 5 јуни.
- Сите демонстрации се генерално мирни, но имаше неколку апсења поради нанесување штета на државни згради и споменици. Набљудувачката мисија за избори (НМИ) на ОБСЕ/ОДИХР доби кредибилни наводи за притисок врз вработените во јавниот сектор за нивно присуство на контра-демонстрациите, меѓутоа официјални приговори не беа поднесени.
- Државната изборна комисија (ДИК) продолжува да работи во многу тензична политичка атмосфера. Од 15 април, двата члена номинирани од СДСМ не учествуваат на седниците на ДИК. И покрај законската обврска да се состануваат јавно, ДИК одржа две затворени седници, и одлуките не се систематски објавувани на нејзината интернет-страница. Многу подрачни канцеларии на ДИК изразија незадоволство во врска со недостигот на средства и недоволната поддршка од централата.
- На 28 април, ДИК назначи нови членови во Општинските изборни комисии (ОИК), водејќи сметка за минималната застапеност на полот и етничките малцинства, пропишана со закон. Од четирите поголеми парламентарни партии, се чини дека само владејачката партија номинираше свои членови во Избирачките одбори (ИО). Со оглед дека одреден број на ОИК сè уште не се оперативни, назначувањето на членови во ИО е со задоцнување од неколку дена.
- Наводните нерегуларности во избирачкиот список, како фиктивните гласачи и други нечесни практики, се користат како еден од главните аргументи за одложување на изборите. Извештајот за напредокот на ДИК од 26 април за ажурирањето на избирачкиот список досега не откри докази за лажна регистрација на гласачи.
- На отприлика 1.8 милиони гласачи им беше овозможено да ги проверат само своите податоци по електронски пат, но не и податоците на останатите граѓани, согласно пропишаното со закон. ДИК не ги објави избирачките списоци на интернет, поради одлука на Дирекцијата за заштита на личните податоци. Управниот суд сè уште нема донесено одлука по тужбата на ДИК.

- Првиот извештај од мониторингот на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги заклучи дека досега приватните радиодифузери *Алфа*, *Канал 5*, *Канал 5+*, *Сител* и *Нова* не известувале објективно, правично и непристрасно. Извештајот дополнително заклучи дека првите четири горенаведени медиуми ја координирале нивната уредничка политика.
- Првичните податоци на НМИ на ОБСЕ/ОДИХР од мониторингот на медиумите покажуваат дека јавниот сервис МРТ-1 досега известуваше ограничено за политичките настани. Јавниот сервис МРТ-2 и *Алсат-М* повеќе известуваа за албанските партии. Додека приватните *Сител*, *Канал 5* и *Алфа* покажуваат пристрасност кон ВМРО-ДПМНЕ и се против СДСМ, приватните *Телма* и *24 Вести* се побалансирани.
- Досега не се поднесени официјални приговори до ДИК или до судовите. Телефонски линии за пријавување на изборни прекршоци се отворени од страна на повеќе државни институции.

II. ПОЛИТИЧКИ КОНТЕКСТ И АТМОСФЕРА ПРЕД КАМПАЊАТА

Политичката атмосфера во земјата останува тензична. Внатрешната македонска револуционерна организација – Демократска партија за македонско национално единство (ВМРО-ДПМНЕ) и понатаму смета дека одржувањето на изборите на 5 јуни е единствениот излез од актуелната политичка криза, додека Социјал-демократскиот сојуз на Македонија (СДСМ) повикува на одложување на изборите до целосно спроведување на Договорот од Пржино. Демократската унија за интеграција (ДУИ) и Демократската партија на Албанците (ДПА) изјавија дека и понатаму се залагаат за инклузивни избори, со учество на сите партии.

Одреден број на соговорници на НМИ на ОБСЕ/ОДИХР повикуваат на поголемо вклучување на меѓународната заедница во решавањето на кризата. Обидот од 22 април на Европската Унија и САД да посредуваат во политичката криза беше дочекан со соопштените од страна на СДСМ дека нема да учествуваат во преговори сè додека не се повлече претседателската одлука за помилување во врска со скандалот со прислушувањето и не се одложат изборите. Преговорите продолжуваат и по изминувањето на рокот од 11 мај за номинирање на кандидати и одреден број на партии нема да учествуваат на изборите, меѓу кои и СДСМ, ДУИ и ДПА.

Демонстрациите и контра-демонстрациите продолжуваат во Скопје и во многу други градови. Граѓанското движење „Протестирам“ главно бара одложување на изборите, повлекување на претседателската одлука за помилување и оставка на претседателот. Демонстрациите беа главно мирни, меѓутоа неколку лица беа уапсени откако државни згради и споменици беа испрскани со боја.¹ Додека претставниците на „Протестирам“ и понатаму се оградуваат од која било политичка партија, ВМРО-ДПМНЕ тврди дека протестите се оркестрирани од СДСМ. Контра-демонстрациите организирани од страна на Граѓанското движење за одбрана (ГДОМ) го подржуваат владиниот став преку повикување на одржување на избори на 5 јуни.

НМИ на ОБСЕ/ОДИХР доби кредибилни наводи за притисок врз вработените во јавниот сектор да учествуваат на контра-демонстрациите, вклучително и закани за прекин на

¹ Досега се уапсени 13 лица за „учество во толпа со намера за оштетување на имот“ на кои им беше наложено да платат отштета од вкупно 15.000 евра.

вработувањето, меѓутоа не беа поднесени официјални приговори.² Неколку соговорници на НМИ на ОБСЕ/ОДИХР ова ѝ го припишаа на културата на страв од одмазда која постои во државните претпријатија и институции.

Од декември 2015 година новиот Изборен законик овозможува користење на билборди и рекламни паноа за политичко рекламирање. Сепак, многу општини како да не беа запознаени со новите одредби и ДИК сè уште треба да ги распредели локациите.³

III. ИЗБОРНА АДМИНИСТРАЦИЈА

Државната изборна комисија (ДИК) започна административни проверки за изборите и усвои изборен календар со законски рокови како и буџет за спроведување на изборите.⁴ ДИК одржуваше редовни седници само со седум членови, бидејќи двата члена номинирани од СДСМ не учествуваа на јавните седници по 15 април. И покрај законската обврска, ДИК одржа две седници без покана на медиумите и набљудувачите. Дополнително, официјалните одлуки не беа систематски објавувани на нејзината интернет-страница.⁵

ДИК продолжува да работи во многу тензиозна политичка атмосфера и под критика од опозицијата и некои граѓански организации кои тврдат дека нема услови за одржување на изборите на 5 јуни. Граѓанските организации МОСТ и ЦИВИЛ ја критикуваа ДИК за „неуспехот да го прочисти избирачкиот список“ и да „озвозможи услови за фер и кредибилни избори“.⁶ На јавна седница, ДИК ги отфрли овие тврдења и некои од нејзините членови ги обвинија двете организации за поврзаност со СДСМ.

Вработените во подрачните канцеларии на ДИК кои ги посети НМИ на ОБСЕ/ОДИХР изгледаат искусни и посветени на својата работа, но многумина се жалат за недостигот од неопходни средства и недоволна поддршка од централата.

Бидејќи четиригодишниот мандат на Општински изборни комисији (ОИК) истече на 28 април, ДИК назначи нови членови на ОИК. Изборот беше направен по случаен избор од редовите на јавни службеници преку компјутерска програма. Пропишаната минимална половина и етничка застапеност, согласно законот, беше во најголем дел почитувана. Од избраните, 47 отсто од членовите на ОИК се жени.

Се чини дека одреден број на ОИК сè уште не се оперативни. Бидејќи назначувањето на нивните членови не беше усогласено со календарот на изборите во 2016 година, новите

² Во два проверени случаи, на вработени во јавниот сектор, со СМС-порака им било наложено да присуствуваат на провладините демонстрации во Скопје. Двајца вработени во јавниот сектор во Струга биле повикани од претставник на ВМРО-ДПМНЕ да учествуваат на контра-протестите во Скопје на 13 април. Заменик-народниот правобранител во Битола изјави за НМИ на ОБСЕ/ОДИХР дека 20 лица дошле во канцеларијата прашувајќи како да одговорат на заканите за трансфер, распоредување на пониско работно место и отпуштање од страна на раководителите на државни претпријатија и институции, барајќи од нив да го поддржат ВМРО-ДПМНЕ на изборите.

³ Во секоја општина може да се користат 50 отсто од билбордите, од кои по 40 отсто им следуваат на владејачките и опозициските партии и по 10 отсто на парламентарните партии без пратеничка група и на вонпарламентарните партии. Две маркетинг-компанији поднесоа свои предлози за распоредување и цени до ДИК во предвидениот рок.

⁴ Усвоениот буџет изнесува 450 милиони денари (7.3 милиони евра).

⁵ Член 54 од привремениот Деловник на ДИК пропишува дека сите акти усвоени од страна на ДИК се објавуваат на нивната интернет-страница. Изборниот законик пропишува дека седниците на ДИК се јавни.

⁶ Види изјави на [МОСТ](#) и [ЦИВИЛ](#).

членови не добија никаква обука пред отпочнувањето на нивните должности. Дополнително, НМИ на ОБСЕ/ОДИХР беше информирана дека некои нови членови не биле запознаени за нивното назначување. Приближно 40 членови на ОИК побараа од ДИК да го откаже нивното назначување поради здравствени причини, припадност на политичка партија или недостиг на соодветно образование.⁷

До предвидениот рок, на 5 мај, се чини дека од четирите поголеми парламентарни партии само ВМРО-ДПМНЕ номинираше свои претставници во Избирачките одбори (ИО).⁸ Рокот за назначување на членови на ИО истекуваше следниот ден, но ИО не беа назначени во повеќето ОИК.

IV. РЕГИСТРАЦИЈА НА ГЛАСАЧИ

По тримесечен напор за прочистување на избирачкиот список, наводните нерегуларности и другите нечесни практики, сè уште се користат како еден од главните аргументи за одложување на изборите. Извештајот за напредокот на ДИК за ажурирањето на избирачкиот список не содржи докази за нерегуларно регистрирање на гласачи.

Речиси сите 300.000 записи, првично посочени како сомнителни, беа валидирани. Беа направени мали промени, главно преку бришење на починати лица.⁹ ДИК спроведе дополнителни проверки во електронските бази на податоци на отприлика 47.000 гласачи со кои не беше остварен личен контакт во текот на теренските проверки, спроведени од 28 март до 5 април. Ова доведе до мали промени во избирачкиот список. ДИК и понатаму врши проверки на отприлика 4.100 гласачи чијшто статус беше означен како сомнителен во текот на проверката на интернет. Многу соговорници на НМИ на ОБСЕ/ОДИХР, меѓу кои и некои вработени во подрачните канцеларии на ДИК, изразија сомнеж за корисноста на теренските проверки во целост.

Како одговор на 45 барања на ДИК, поднесени во писмена форма, Министерството за внатрешни работи (МВР) достави проверени податоци за граѓаните. Меѓутоа многу од овие барања беа потпишани само од заменик-министерот, бидејќи министерот, претставник на СДСМ, тоа го одби, образложувајќи дека е потребно повеќе време за спроведување на точни проверки. Додека претставниците на СДСМ во ДИК изразија сомнежи за законитоста на таквите документи, ДИК одлучи истите да ги прифати.¹⁰ Дополнително, министерот за внатрешни работи бараше ДИК да избрише отприлика 130.000 гласачи кои поседуваат патна исправа, но не и важечка лична карта, што тој тврдеше дека е неопходно за докажување на постојаното живеалиште. ДИК го одби ова барање, образложувајќи дека законот дозволува регистрација на гласачи со лична карта или со патна исправа.

Во ДИК сè уште постои загриженост за т.н. „гласачи од Пустец“: граѓани кои живеат во Албанија чиешто право на глас останува дискутабилно поради нерешениот статус во врска

⁷ Многу вработени лица во подрачните канцеларии на ДИК и новоизбрани членови на ОИК со кои НМИ на ОБСЕ/ОДИХР стапи во контакт дознаа за назначувањата од интернет-страницата на ДИК или од НМИ на ОБСЕ/ОДИХР.

⁸ ИО се составени од пет члена (и пет заменици) при што еден член е номиниран од владејачките политички партии, еден од опозициските партии, и тројца членови избрани по случаен избор од вработените во јавниот сектор.

⁹ Беа идентификувани две лица со двојна регистрација, со различни матични броеви.

¹⁰ Членовите 46 и 47 од Законот за влада, додадени како резултат на Договорот од Пржино, пропишуваат дека сите документи на МВР во врска со изборите треба да бидат потпишани од министерот и неговиот заменик.

со постојаното живеалиште.¹¹ Овие лица наводно биле додадени во избирачкиот список во општина Центар, во Скопје, со цел да влијаат на резултатот на локалните избори. Според претставници на МВР, приближно 349 лични карти биле одјавени поради немање право на соодветните гласачи да се пријават на конкретната адреса.¹²

Согласно законот, јавниот увид во избирачкиот список, кој го сочинуваат приближно 1.8 милиони гласачи, беше спроведен од 25 април до 9 мај, во 34 подрачни и локални канцеларии на ДИК.¹³ На гласачите не им беа достапни ниту изводи од избирачкиот список ниту бази на податоци за проверка на регистрираните податоци на другите граѓани.¹⁴ Наместо тоа, гласачите беа во можност да ги проверат само своите податоци. Меѓутоа ова не беше усогласено во целата земја: додека во некои канцеларии гласачите тоа можеа да го направат преку својот матичен број, во други тоа беше можно и преку нивното име, адреса и број на избирачко место. До 9 мај, 4.700 гласачи ја провериле точноста на своите податоци.

ДИК не го објави избирачкиот список на својата интернет-страница, согласно пропишаното во закон, поради одлуката на Дирекцијата за заштита на личните податоци со која беше забрането објавувањето на лични податоци на гласачите, вклучително и име, пол, адреса, датум на раѓање и број на избирачко место.¹⁵ ДИК ја обжали одлуката до Управниот суд,¹⁶ кој сè уште се чека да донесе одлука. На 14 мај, ДИК треба да го сподели избирачкиот список со политичките партии, кои ќе имаат на располагање пет дена да бараат евентуални промени. Ажурирањето на избирачкиот список треба да заврши до 22 мај.

V. РЕГИСТРАЦИЈА НА КАНДИДАТИ

Рокот за поднесување на кандидатските листи беше до 11 мај. Од четирите поголеми парламентарни партии само коалицијата на ВМРО-ДПМНЕ поднесе кандидатски листи. Дополнително, две вонпарламентарни партии, Национално движење за Македонија и Социјал-демократската партија на Македонија, номинираа свои кандидати. Не беа поднесени листи на независни кандидати од страна на група на граѓани. ДИК треба да ги потврди поднесените листи за правото на кандидатите да се кандидираат и пропишаната половина застапеност. Регистрацијата на кандидати ќе заврши на 14 мај, и одлуките на ДИК за нерегистрација ќе може да се обжалат до Управниот суд.

VI. МЕДИУМИ

Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (АВМУ) ги следи радиодифузерите во текот на изборниот период. На 28 април, Агенцијата го објави првиот извештај што се фокусира на националните радиодифузери за првите 10 дена од овој период. Извештајот заклучува дека приватните радиодифузери *Алфа*, *Канал 5*, *Канал 5+*, *Сител* и *Нова* не ги покривале настаните објективно и непристрасно, согласно пропишаното во член 61 од

¹¹ Пустец е општина во Албанија каде што живеат повеќето од овие граѓани.

¹² ДИК идентификуваше 32 лица со постојано живеалиште на адреса на владини, верски или деловни објекти.

¹³ Според МВР, од 31 март 2016 г., имало 2,464,925 граѓани во регистарот на државјани, од кои 1.956.518 биле полнолетни (приближно 150.000 граѓани немаат постојано живеалиште или валиден документ за идентификација).

¹⁴ Член 48.2 од Изборниот законик пропишува дека гласачот може да проверува податоци за себе или за друг гласач.

¹⁵ Дирекцијата изјави дека објавувањето на избирачкиот список со овие информации претставува повреда на Член 5(1) и (4) од Законот за заштита на личните податоци.

¹⁶ ДИК тврдеше дека член 31.28-г од Изборниот законик налага објавување на списокот со име, презиме, и адреса на избирачите на интернет-страницата на ДИК.

Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги. Извештајот исто така заклучува дека првите четири горенаведени медиуми ја координирале нивната уредничка политика.¹⁷

Изборниот законик пропишува јавниот радиодифузер да организира дебати помеѓу владејачките и опозициските партии. МРТ-1 се обиде да одржи две дебати помеѓу ВМРО-ДПМНЕ, СДСМ, ДУИ и ДПА, но само ВМРО-ДПМНЕ одлучи да учествува, и тоа само еднаш. МРТ-1 исто така организираше една дебата помеѓу Граѓанската опција за Македонија и Социјалистичката партија на Македонија, на која што Новата социјалдемократска партија и Либералната демократска партија одлучија да не учествуваат и покрај тоа што беа поканети.

НМИ на ОБСЕ/ОДИХР продолжува со квалитативен и квантитативен мониторинг на медиумите, и тоа на осум телевизиски канали и пет дневни весници.¹⁸ Првичните податоци на НМИ на ОБСЕ/ОДИХР од следењето на медиумите за периодот од 15 април до 11 мај покажуваат дека јавната телевизија МРТ-1 најмногу ги покрива активностите на владата, следено со известувања за ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ. Сите други политички партии беа незначително застапени во известувањето. Албанскиот јазичен сервис на МРТ-2 и приватната *Алсат-М* овозможија поголема покриеност на албанските партии, особено ДУИ.

Од 15 април до 11 мај, најпопуларните приватни станици *Сител* и *Канал 5*, заедно со *Алфа*, покажаа сличен пристап во информативните емисии, посветувајќи најмногу време на ВМРО-ДПМНЕ, СДСМ и владата. Тонот на известувањето беше главно позитивен и неутрален за ВМРО-ДПМНЕ и за контра-протестите, и главно негативен за СДСМ и протестите кои повикуваа на одложување на изборите. *Телма* и *24 Вести* досега овозможија подеднакво покривање на ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ.

Учесниците на изборите имаат право на платени политички реклами во текот на изборната кампања. АВМУ ја информираше НМИ на ОБСЕ/ОДИХР дека ценовниците биле објавени во вкупно 107 емитувања, додека 24 радиодифузери ја информирале АВМУ дека нема да продаваат политички реклами.¹⁹ Дополнително, 7 весници и 12 интернет-портали доставиле свои ценовници.

VII. ПРИГОВОРИ И ЖАЛБИ

ДИК сè уште не го усвоила упатството за одлучување по приговори и жалби. Електронскиот систем за управување со предмети и приговори, согласно пропишаното со Изборниот законик, сè уште не е изготвен. Досега не се поднесени официјални приговори ниту до ДИК ниту до судовите.

¹⁷ Во [Извештајот](#) се вели дека *ТВ Алфа*, *Канал 5*, *Канал 5+* и *Сител* „покажуваат еднаков или крајно сличен начин на известување, тие ги земаат предвид/акцентираат истите претпоставки и ставови..., тие дури користат и исти снимки како илустративен материјал, што укажува на „одредена координација на нивната уредничка политика“, и ова го значија како „спротивно на начелото на автономија, независност и одговорност на уредниците, новинарите и останатите лица вклучени во креирањето на програмите и уредничката политика“.

¹⁸ Тука влегуваат јавниот сервис МРТ-1 и МРТ-2, приватната *Сител*, *Канал 5*, *Алфа*, *Телма* и *Алсат-М*), како и централната информативна програма на *24 Вести*. Дневните весници се: *Дневник*, *Вест*, *Слободен печат*, *Коха* и *Лајм*.

¹⁹ Изборниот законик пропишува сите медиуми кои сакаат да продаваат реклами да ги објават ценовниците во рок од пет дена од распишувањето на изборите. Овој состав на ДИК го продолжи рокот за седум дена.

Телефонски линии се отворени од неколку државни институции: Министерството за информатичко општество и администрација, за пријавување на притисок врз вработените во јавниот сектор во врска со изборите;²⁰ Канцеларијата на народниот правобранител, за пријавување на повреди на избирачките права од страна на граѓаните; и Канцеларијата на јавниот обвинител, за пријавување на евентуални сомневања за криминални активности во врска со изборите од страна на граѓаните и граѓанските организации.

Според овие институции, добиени биле многу малку повици и ниту еден од нив не се однесувал на сериозни повреди. Јавниот обвинител примил 16 наводи или приговори од кои 2 биле проследени до соодветната канцеларија на основниот јавен обвинител, со инструкции за итна постапка и известување за постапувањето. Не се најдени основи на сомневање за криминални активности во останатите наводи.

VIII. УЧЕСТВО НА НАЦИОНАЛНИТЕ МАЛЦИНСТВА

Меѓуетничките прашања не се значаен фактор во актуелната политичка криза. Членовите на заедниците на малцинствата и партиите кои нив ги застапуваат, особено етничките Албанци, учествуваа во протести ширум земјата, поединечно, со други заедници и како дел од движењето *Протестирам*. Таканаречениот непарламентарен блок на помалите албански партии (Движењето за реформи – ДПА, Национална демократска преродба и БЕСА) исто така се вклучија во демонстрациите. Во некои делови, како на пр. во Тетово, протестот имаше меѓуетнички карактер, со заедничко изложување на симболите на националното знаме и на албанската и ромската заедница.

Партиите на ромската заедница и граѓанските организации кои се залагаат за нивните права ја споделија својата загриженост со НМИ на ОБСЕ/ОДИХР дека ромската заедница може да подлежи на политички притисок и продавање и купување на гласови.

IX. АКТИВНОСТИ НА МИСИЈАТА

НМИ на ОБСЕ/ОДИХР ги продолжи своите редовни активности, среќавајќи се со државни функционери, претставници на партиите, изборната администрација, судски претставници, претставници на медиумите и граѓанските организации, и дипломатските мисии. Долгорочните набљудувачи на НМИ на ОБСЕ/ОДИХР продолжуваат да ги следат подготовките за изборите во регионите и се подготвуваат за распоредување на краткорочните набљудувачи. Брифинг за членовите на дипломатската заедница и меѓународните организации беше одржан на 22 април. НМИ на ОБСЕ/ОДИХР исто така ја брифираше Делегацијата на Парламентарното собрание на Советот на Европа.

*Англиската верзија на овој извештај е единствениот официјален документ.
Неофицијален превод е достапен на македонски и албански јазик.*

²⁰

Министерството испрати писмо до сите државни институции, потсетувајќи ги дека е незаконски да се врши каков било политички притисок врз вработените во државната администрација, барајќи сите вработени да бидат информирани за телефонскиот број и електронската пошта каде што ќе можат да пријават политички притисок или притисок во врска со изборите. Досега не се добиени никакви пријави за притисок.